

Gyermekirodalom, ének, zene, vizuális nevelés

A bölcsődei zenei nevelés célja: és feladata:

Cél:

- Zenei érdeklődést felkeltse
- Érzékennyé tegye a környezet hangjai iránt
- Minta az önkéntes utánzásra
- Minta a spontán dúdolásra
- Gondozónő az énekhez kapcsolódó ismétlődő játék mozdulatokkal összerendezett mozgásra készítse a gyermeket
- Ritmusérzék fejlesztése
- Olyan légkör kialakítása, melyben a gyermeke jól érzi magát, feloldódik, gőgicsél

Eredmény:

- Elősegíti az érzelmi fejlődést
- Gátlások oldása
- Segíti a zenei hallás, éneklési készség elindítását
- Segíti a beszédkészség kialak.
- Segíti szép kiejtést
- Segíti a szavak megértését
- Gyermek örül a felnőttel való kapcsolatnak

Gondozónő-ének:

Ha énekel a gnő, derűt sugároz, nyugalmat, örömet ad a gyermeknek. Az énekes foglalkozásnak nincs szervezett ideje, a nap folyamán többször jelenik meg az éneklés és mondóka, mindig játékos mozgással. A dalok anyaga igazodjon az életkorhoz.

A bölcsődei zenei nevelést irányító néhány alapgondolat:

- Zenei anyag egyszerű legyen, de művészi értékű (pl. népdal)
- Igazodjon a korcsoporthoz
- Kisgyermek egyéni foglalkozást igényel
- Gondozási művelet közben nem éneklünk, elvonná a gyerek figyelmét, más utasítás a fontos ezekben a helyzetekben

A játék és énekelgetés fejleszti a képzeletet →játékhelyzet kialakítása pl.: kocka lehet kacsa, hajó lehet szappan, stb.

A többszöri rövid énekelgetés a hatásos.

A nevelés tudatos helyzetteremtést jelent azért, hogy a gyermek fejlődjön, magasabb szintre jusson. A gnőnek 1 évre érdemes megszerkeszteni a dalokat, játékokat, mely mindig a spontaneitásra, a gyermek érdeklődésére kell épüljön.

A gyermek zenei fejlődése:

A gyermek első nevelője az anya, apa, a szülői ház. Az énekelgető anya, nagyi érzelmileg hat a gyerekre. Örül a közös időtöltésre, kedvet kap az utánzásához.

A gyermek zenei fogékonysága megnyilvánulhat:

- Zene iránti fokozott érdeklődésben
- Hosszabb, koncentráltabb figyelésben
- Éneklési készség korai megnyilvánulásában
- Zenére való ritmikus mozgásban
- Hallott dallam spontán visszaadásában
- Spontán dúdolásban

0-3 éves korban a bölcsőde feladata az énekléssel kapcsolatban:

- Felkelteni a gyermek zenei érdeklődését
- Spontán hangadásra, dúdolásra készíteni
- Zene révén kiegyensúlyozottabbá tenni

E feladatokért a bölcsikben:

- Felhasználják a néphagyományt (fontos, mert a zene üteme alkalmazkodik a szöveg ritmusához=prozódia)
- Mondókát és dallamot játékkal kötik össze
- Kicsiknek nincs énektanítás, csak spontaneitás
- Nincs csoportos éneklés, csak 1-2 fő egyszerre, s csak néhány percre

A gyermeket körülvevő hangok

Hangléghő: gyermek környezetének természetes hangjai (pl.: házi munka zörejei, rádió, közlekedés, stb.)

Zörej→fontos tapasztalat→ismerkedés a külvilággal. Többszöri ismétlődés után a gyermek képes következtetni az eseményekre, pl.: tányércsörgés-étkezés, vízcsobogás-fürdés. Ha a felnőtt távolabb van a kicsitől, tevékenységének hangjai nyugtatónak hatnak a gyerekekre, mert hallja, nincs egyedül.

A gyerek, miután felfedezi a maga által keltett zörejt, ismételteti azt, pl.: rács rugdosása, kopácsolás, stb.

A nő dolga felhívni a gyermek figyelmét a környezet hangjaira: esőcsöpögés, szélzúgás, stb. FONTOS, hogy a hangokat valós helyzetben, a látással, esetleg tapintással együtt érzékelje a gyermek. Magnóról nem helyes a tenger zúgását mutatni, mert nem látja magát a vizet, nem teljes kép alakul ki benne!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

Beszéd: kapcsolat a gyermek és felnőtt között. Minden hangadás beszédnek minősül, mely jelentést hordoz. (többféle sírás- anya tudja, melyik mit jelent)

Gógicselés: gyermek fekvő játszik a hangjával, gégefőben játszik a nyálával, nyelvvel, szájpaddal. Indítéka: hangadás öröme. Kutatók szerint 8-9 hónaposan az anyanyelvükre jellemző hangzókat használják.

Gagyogás: változatos hangokkal akar mondani valamit, nem értelmes szavakat használ még

Gügyögés: felnőtt gyermekibb akar lenni, nem helyesen ejti a szavakat. NEM HELYES!!!!

„Dajkanyelv”: könnyen elsajátítható szavak, pl.: papa, mama, pápá. Bátorítják a gyermeket a nehezebb szavak ismétlésére.

Optimális hanglégtér: Nem kell túlzott kímélés, suttogás, stb., de óvakodni kell a túl hangos, éles zajoktól.

A bölcsőde zenei anyaga:

Értékes, művésziesen szép és egyszerű legyen!

Felnőtt játéka a gyermekkel:

mondóka	és	dal	egyenértékű
hangsúly		hangsúly	
lücketés		lücketés	
ritmus		ritmus	
szöveg		szöveg	
játék-mozgás		játék-mozgás	
hanglejtés	MÁS	dallam	

A hangsúlyt és lücketést a kapcsolódó játékmozdulat befolyásolja. A játékhoz tartozó mozgás lelassítja a természetes tempót. A mozgás lendülete segíti a mgh. és msh. pontos ejtését→segít az utánzásra épülő beszédtanulásban.

Dalok játékforma és szövegtartalom szerint:

- I. Altatók
- II. Felnőtt játéka gyerekekkel
 1. Fürdetés, állítgatás, kukucsjáték
 2. Ököl-, tenyér- (tapsoltató), ujj-játékok
 3. Kar. Láb, lépegetés, séta (guggolás)
 4. Arc, homlok, fej, füljáték
 5. Csiklandozás (tenyér, hónalj, pocak)
 6. Lovaglás, hintáztatás, táncoltatás
- III. Állatokról szóló dalok, mondókák
- IV. Ünnepek, évszakok
- V. Egyéb mondókák és dalok

Gnő testtartása ének kezdeményezéséskor:

- Kicsi fölé hajol
- Nagyobbat ölbe veszi
- Arcával, kezével tapsoltat, gnő irányít
- Mindig szembe fordulva, akármilyen a gyermek testhelyzete

A szövegben a főszereplő a gyermek maga, ő a szita, csóka, almafa, stb.

Éneklés játékeszközzel:

Gnő tárggyal, játékszerrel, kendővel játszik éneklés közben. A játéktárgyat mindig a gyermek látóterében kell mozgatni!!!!

Figyelni kell:

- Mondóka, dal lüktetését kísérje mozgás
- Szöveg és mozgás játékhelyzethez kapcsolódjon

Mikor valamilyen tárgyat kinevezünk valaminek, az a képzeletet mozgatja meg. A szimbólum képzés korai szakasza 1,5-2 éves kor körül alakul ki. A képzelet fejlesztés fontos az esztétikai érzék fejlődéséhez. A szimbólumképzést segíti, mikor a gyermek maga a szimbólum tárgya, pl.: az ő keze a cipő.

Ezekben a dalokban:

- fontos testi kapcsolat
- érdekes a mozgás
- kevésbé fontos a szöveg

Képzelete, beleélő képessége megnyilvánulhat úgy is, hogy a mondókat tovább játssza babájával, társaival.

Magasabb szintű fejlődés, ha a konkrét tárgyat pontosan, helyesen illeszti a játékba, pl.: főzőcske játéknál fakanalat, lábast használ.

Éneklés célja:

- hangulatteremtés
- éneklés figyelmes hallgatásához szoktatás

Csecsemőkor: 0-12 hó

0-6 hó: sok apró hangot ad, valamilyen mozgás kíséri. Fejét a hang irányába fordítja, végtagjait mozgatja

6-12 hó: sokféle hangleadés, felnőttől elcsúszott ritmus. A felnőtt próbálja utánézni a gyermek által kiadott hangokat, az majd arra reagál, mely leginkább hasonlít az általa kiadott hangra. Minél több mondókat hall, annál többféle hangot ad ki.

10-12 hó: gögicselés visszafejlődik, áll, jár már, mely leköti és másféle hangképzést produkál majd. Ekkor a nő feladata minél több mozgásos feladat tanítása, bemutatása.

Tipegő: 12-24 hó fejlettebb mozgás

12-18 hó: zenei fejlődés: változatos „blablákban” ismétlődő ritmus, változatos hangmagasságok. Ölebe ülő játékok→ének közben lüktető mozgás, hangsúly érzékeltetése. A szavakat még nem értik, de a gesztusokat, hangleadést már igen. A beszéd mindig érthető és nyugodt legyen!

18-24 hó: felismerhető a beszéd és ismert ének hangmagassága. Akarata van már, elveszi az autót, kiált, sikolt sírás helyett. Ilyenkor mondókéval célszerű a figyelmét elterelni.

Nagycsoporthoz: 24-36 hó

1-1 rövid dal már megy, sokat halandzsáznak. Nő beszédét értik, maguk is értelmesen beszélnek. Ami otthon történik, visszajátsszák, eljátszák.

MESE:

- sokrétű, gazdag, mély értelmű

- úgy kínál megoldást, hogy azok kimondatlanok maradnak. A fantázián múlik, hogy tartalmát a befogadó hogyan vonatkoztatja magára.
- A helyzeteket leegyszerűsítik, alakjaik világosan megrajzoltak, típusokat alkotnak, polarizálnak. A személyek jók/rosszak oly egyértelműen, ahogy a valóságban nem léteznek. Csak később kell az emberi viszonyok összetettségét megérteniük. Iskolás korig nincs szükségük kétértelműségre, csak tiszta viszonyokra→ez köti őket szimpátiával a hősökhöz, akik küzdenek, harcolnak, de tudják, minden jóra fordul. A valóságban másképp van, de ezt a fájdalmat könnyebb majd feldolgozni, ha megélte, hogy a jó kiáll a gyengék mellett, a királylányt a legkisebb, a szegény is elnyerheti.
- morális történetek, melyek segítik a gyermek önazonosságának kialakulását

A meséléshez kell idő, erő, képesség. Elsősorban a szülők, nagyszülők mesélnek, de mesélhet a nevelő, a tanár vagy a testvér is. Lehet fejből, könyvből, képekről egyaránt mesélni. Nem a történet, hanem a felnőtt közelsége a fontos!!!!

Mit tanulnak mesehallgatáskor?

- Intenzíven mozognak belső világukban
- Fejleszti azokat a szerveiket, melyekhez lelki életükhöz szükségük lesz
- Bizalmat a jó erejében, bátorságot, szomorúságot, félelmet, csodálkozást, a gyönyörűség örömét, fantáziát, moralitást, emberek és dolgok mértékét, ítélő- és megfigyelőképességet

Ami a mesében van az „itt” és „most” és „mindig” történik. A mesék mindig időszerűek. Először mindig erdőre találnak a mesékben→otthontól való elszakadást, annak kényszerét jelenítik meg. Rejtélyes, sötét és bizonytalan, csak a jó befejezéshez közel világosodik ki→megtalálják biztonságukat

A harcoló hősök állatokkal találkoznak, melyek segítséget vagy kíméletet kérnek. Ennek üzenete: csak segítséggel érhető el a vágyott boldogság!

Titokzatos segítők pl. öregasszony üzenete: hősök soha nincsenek egyedül, sok rejtett erő szunnyad bennük, a világban.

Kegyetlenek-e a mesék?

A mese szövege nem díszíti fel a kegyetlenséget, csak a felnőtt megélt tapasztalatai.

Népmesék: érzelmekkel teltek, de nem érzelősek. Ősképei az emberiség régi segítői, régen a mese felnőtteknek szólt, az ősi tudás továbbadását szolgálta

A gyermek, különböző életkorban más-más mesét képes befogadni. Míg kicsi, egyszerű, egy szálon futó cselekményre van szüksége, később jöhetnek a bonyolultabbak. A mese kiválasztásánál segít, hogy mi magunk el tudunk-e mélyedni a mesében.

Minél egyszerűbben, kevés mimikával kell mesélni, hogy a gyermek fantáziája minél nagyobb teret kapjon.

Vers, mese:

- Hat a gyermek érzelmi, értelmi és szociális fejlődésére. Fejleszti a beszéd, a gondolkodás, az emlékezet és a képzelet készségeit.
- Érzelmi biztonságot eredményez, mely egyben kiindulási feltétel is
- Fejlődik az emberismeret

- Empátiás készség
- Gazdagodik a gyerek szókinccse
- Segíti az optimista életfelfogás és az önálló véleményalkotás készségeinek kialakulását
- Segíti a külvilág és a belső érzelmek megértését, elfogadását.

Vizuális nevelés

1. Ismertesse a vizuális nevelés alapfogalmait: vizuális nevelés, vizuális kultúra, környezetkultúra, vizuális művészetek!

Vizuális: latin eredetű: látási, a látással kapcsolatos, látási érzeten alapuló.

A megismerés fő forrása a vizualitás, az információink 80%-át látás útján szerezzük. A vizuális nevelés sokkal több, átfogóbb a rajztanításnál, kézimunkánál, ábrázolásnál.

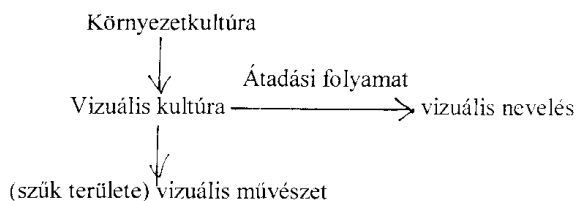
A vizuális nevelés: az egész vizuális kultúra átadásának folyamatát jelenti, amelynek során a felnőtt közvetítésével a gyerekek betekintést nyerhetnek az emberiség vizuális kultúrájának egészébe, mely a gyereket egyaránt neveli a környezet kultúrált felhasználójává és alakítójává. Azt segíti, hogy információink 80%-a pontosabb, érthetőbb, feldolgozhatóbb legyen. Magába foglalja az egyén szempontjából a befogadás, a megismerés lehetőségét, és az alkotás, újraalkotás, a gazdagítás lehetőségét egyaránt. Egyáltalán nem szűkíthető le a művészeti nevelés területére, hanem elsősorban a világ megismerését szolgálja!

A vizuális kultúra: az emberi kultúra látható kulturális értékeit foglalja magába, s mint ilyen, része az emberiség környezetkultúrájának.

Környezetkultúra: magában foglalja az életünk környezetétől szolgáló világ – természeti és tárgyi világ – valamint a környezet és az ember viszonyát is: a környezet „használatát”, sőt tudatos formálását és alakítását is! A környezetkultúra leglényegesebb eleme az ember – egyrészt, mint az adott környezet felhasználója, másrészt, mint a saját környezetének alakítója.

Vizuális művészet: a művészetek egy adott kultúrát sajátos jelrendszerrel fejeznek ki. A vizuális művészet területei: építészet, szobrászat, festészet, grafika, iparművészet, (foto, film, számítógép- újabban).

A XX. sz. végére a technikai fejlődés hatására alaposan megváltozott mindaz, amit valaha a „vizuális kultúra”-ként értelmezünk. Ma a látás, a kép minden eddiginél jelentősebb szerephez jutott, áthatja mindennapjainkat, korunk kiemelten vizuális kor. A vizualitáson belül is a vizuális kommunikáció kora. Reggeltől estig gyors ütemben változó képek bombáznak bennünket.

~A gyermek ábrázolásának fejlődése, a fejlődés jellegzetességei:

-> A firkálás foka: az a sajátos tevékenység, amely során a 2-3 éves gyermek ismerkedik az ábrázolás anyagaival, a rajzolás eszközeivel és lehetőségeivel. A tulajdonképpeni firkálás akkor kezdődik, amikor a gyermek rájön a ceruza rendeltetésszerű használatára, és annak nyomát meglátja. Erre a felfedezésre vezetheti a lengő kéz mozgása, az ujjak, a pálca, amellyel a vizes homokba rajzol. Ezek a nyomok, pontok, elúszó, hosszabb-rövidebb vonalak. A firkálásra ösztönzi a környezete: a felnőttek írása, rajztevékenységeinek utánzása. Ekkor fejlődik a szándékos mozgások finom vezérlése. A kisgyermek önkéntelen kézmozgásaiból az ismétlés, gyakorlás során szándékos kézmozgás lesz. -> 2. életévben következik be.

-> A firkálás fejlődése: a firkálás időszakának általános jellegzetessége, hogy a gyermeket sem ábrázoló, sem díszítő cél nem vezeti. A kutatók a gyermeki firkálást különböző megnyilvánulásai szerint több fokozatra osztották.

1.) fokozat: bökdösés

Jellemzői: el-elhúzó vonalak, a rajzeszközt marokkal fogó merev karral, derékban mozgó testtel firkáló gyermek. Az így firkáló gyermeknél átszakad a papír, a vonal nyoma nem egyenletes, az egészen halványtól erőteljesen vastagba megy át.

2.) fokozat: lengő firka vagy lengővonalas firka

A firkamozgást fokozatosan csak a kar végzi. A vállizületek fellazulása, még merev kar és egyenletesebb vastagságú vonalak jellemzik.

3.) fokozat: körvonalas firka

A firkálást a folyamatosan, megszakítás nélküli körvonalrajzolást a fellazuló váll és könyékizület is elősegíti.

A gyermek még itt sem kapcsolja a firkát tárgyi formához.

4.) fokozat: hurokvonal, hullámvonal, négyszög, körök

Természetesen ezek csak emlékeztetnek ezekre a formákra, és tudnunk kell róluk, hogy a gyermek nem szándékosan hozza létre. A letisztuló firkamozgásban a fellazuló könyök- és csuklóizületek a gyermek fiziológiai fejlődése, valamint idegi fejlődése játszanak fontos szerepet. E szakaszból v. mennyi egészségesen fejlett gyermek átvezethető a firkából a rajzolásba.

-> Átmenet a firkából a rajzolásba:

A firka különböző szintjei: 1.) nem nevezi meg a firkákat
2.) firkaformáinak többféle nevet ad, de azoknak még nincsenek

felismerhető jegyei

3.) írkáknak van felismerhető jegye, és utólag nevezi meg azokat

4.) ábráinak 1-2 valóságjegye van, de megnevezésében ingadoznak (óvodába lépéskor)

~Nevelés, oktatás sajátosságai, értelmezése az ábrázolás és kézimunka területén

-> A játékosság elve

A gyermek számára az ábrázolás játék, amit mindig örömmel végez. Az ábrázolás érdekes témáival a gyermek figyelme fejleszthető. Élmények hatására érdeklődésük szélesedik, sikerélmények hatására ábrázolóképeségük fejlődik. A gyermek egész személyiségének fejlődését elősegítik az olyan követelmény, amelyek az ő képességeihez igazodnak.

-> Közösségi nevelés és az egyéni bánásmód elve

A csoport különböző képességű gyermekei számára (fejlődési szint, egyéni tulajdonság) a gondozónő differenciálva támaszt követelményeket. Az erőfeszítéssel elért eredményt, még ha nagyon is kezdetleges is, ugyanúgy dicsérni kell, mint a jobb képességű munkáját. A megerősítésnek nagy szerepe van.

-> Szemléletesség elve

Az ábrázolótevékenység alapja a tárgyakról szerzett sokoldalú tapasztalat (fogdosás, tapintás, irányok, mozdulatokkal való utánnzás, megfigyelés, anyagok, eszközök tulajdonságainak megismerése: puha, alakítható, sima, színes, ragad, görbe, szabályos, szakad stb.).

~A gondozónő egész magatartása

Egész mimikája, rajongása, szép és szemléletes beszéde, ahogyan feltárja a gyermekek számára a világ szépségeit. Mind-mind a szemléletesség elvének megvalósításának eredményét képezik.

~A vizuális nevelés célja és feladatai

A gondozónő keltse fel a gyermekekben a ceruzával, a festékekkel és más anyagokkal, eszközökkel való tevékenység vágyát. Juttassa a gyermeket az ábrázolás élményéhez. Keltse fel bennük az érdeklődést, elutasítást, csodálkozást, díszítőkedvet és -készségét, az alkotás örömeit, fejlessze emlékezetét és a természet utáni ábrázolást. Alakítson ki forma- és színeképzeteket. Ismertesse meg a rajzolás, festés, mintázás egyszerű elemeit.

A feladatok sikeres teljesítése hozzájárul a gyermek látási, tapintási, mozgási érzékelésének összerendeződéséhez, a vizuális élmények átéléséhez. Gazdagodnak képzeletük, fejlődik képzelőerejük.

7/d. Ismertesse a mindennapi élet pedagógiai munkájában felhasználható rajzelemzési szempontokat és a belőlük levonható következtetéseket!

A gyermekrajzok sok mindent elmondanak alkotójukról. Amíg a gyerek nem tudja árnyaltan kifejezni érzelmeit, indulatait, gondolatait, addig rajzai beszélnek helyette. Vizsgálatok sokasága foglalkozott azzal, hogy milyen jegyekből, milyen következtetések vonhatóak le. Tesztet, diagnosztikai feladatsorokat állítottak össze a kutatók, s az eredmény kiértékeléséhez szükséges pontrendszereket. A diagnosztikus rajzvizsgálatok használatára speciális tanulmányok során képzik a pszichológusokat, pszichiátereket, gyógypedagógusokat. E tesztek felvétele során szigorú szabályok alapján kell eljárni, a kiértékelésben is tudatosan kell törekedni az objektivitásra. Képzettség hiányában ezért ilyen tesztek elvégzésére nem vagyunk kompetensek. Gyakran ezek nem adnak átfogó, reális képet a gyermekről, hiszen a diagnosztikai vizsgálat elkülönül a gyerek természetes közegétől, idegen felnőtt, idegen környezetben végzi a vizsgálatot.

Azok a felnőttek, óvónők, akik a gyermekeket ismerik és az élményrajzaik sokaságát látják, levonhatnak viszonylag objektív következtetéseket ezekből az alkotásokból.

Rajzelemzés a mindennapokban

Alapelvek:

A gyerek egyetlen rajzából nem szabad messzemenő, sorsdöntő következtetéseket levonni, még rajzsorozatokból is csak óvatos, a gyerekről szerzett egyéb ismeret birtokában, azokkal összevetve mondhatjuk, hogy „ez a gyerek esetleg.”

A rajzfejlődés visszaesésekkel, megtorpanásokkal tarkított, valamint ha a gyerek új dologba kezd, gyakran látszólag nagy visszaesés következhet be előző szintjéhez képest! Pl. a mozgásábrázolás megjelenésekor a bizonytalanság miatt esetleg megint halvány vonalvezetéssel, vagy vésve, vagy éppen meg-megtörő vonalakkal ábrázol, holott előzőleg már a lendületes kiegyensúlyozottság, biztos vonalvezetés volt rá jellemző. Mégis csak látszólagos visszaesés következett be, hiszen egy sokkal fejlettebb szint első, bizonytalan próbálkozásával van dolgunk. De ezt csak az tudja megállapítani, aki ismeri a gyerek előző fejlődését.

Hogy milyen élményt sűrít a gyerek a rajzba, s milyen lelki tulajdonságokkal rendelkezik, ez ismeretlenül nagy bizonyossággal nem állapítható meg. Ilyen irányú következtetéseket még jól ismert gyerek esetében is csak óvatosan fogalmazunk meg. Ugyanakkor vannak olyan viszonylag objektív jegyek – pl. a vonalvezetés, a nyomaték, a képi egyensúly, stb. – melyek egyértelműek, első ránézésre elemezhetők.

Elemzési szempontok

Rajzpedagógiai szempontok

- a gyermek által felhasznált kifejező eszközök, a vonalak, foltok, stb. elemzése (A legobjektívebben eldönthető szempontok még ismeretlen gyerekek esetében is).

1. Vonalak: a vonal minősége, ami lehet: erőteljes, nyomatékos, halvány, bizonytalan, gyors, véső, lendületes, nehézkes, merev, lassú, szálkás, szaggatott, vagy folyamatos, dinamikus. A vonal minősége sok fontos információt közölhet velünk.
 - A nyomatékoság mutatója lehet az izommozgások fejlettségének, rendellenességének. A merev, nehézkes vonal esetleg a merev izomzat, vagy koordinációs zavar mutatója lehet.
 - A halvány, bizonytalan vonal bátortalanságot, szorongást fejezhet ki, de egyben izomrenyhességet is.
 - A szálkás, szaggatott vonal a finom mozgások esetlenségére utal.
 - A véső rajzolás görcsösséget, szorongást jelez, de jellemző az „újat kezdek” stádiumra is – éppen mert az minden esetben kis izgalommal, bizonytalanság érzettel jár együtt.
 - A folyamatos, dinamikus, ritmusos, lendületes vonal a rajzoló mozgás tökéletességén kívül lelki kiegyensúlyozottságot is mutat.
2. Foltok, formák:
 - Az alapformák és részformák minősége, mennyisége, a részformák gazdagsága, vagy hiánya.
 - A kerekdedség vagy a szögletesség jellemző, ezek aránya.
 - A képi-formai tagoltság mértéke, a tömeg kifejezése.
 - Térbeliség egy figurán belül megjelenik-e?
3. Színhasználat:
 - Színekben szegény vagy gazdag a kép?
 - A színkeverési, festéstechnikai bátorság, ötletesség.
 - Tiszta, élénk színeket, kevert színeket, sötét, elmosódó, esetleg pasztell- színeket használ-e a gyerek?
 - Színhasználat egyszerű hangulat terméke, vagy általánosan jellemző?
4. Eszközkezelés:
 - Milyenek az eszközbeli jártasságai, rutinja? Pl.: az ecsettel „vés”, az ollóval „szálkásra vág”, stb. (A rossz minőségű eszközökből is adódhatnak problémák.)
5. Anyagismeret:
 - Az anyag, a technika és a méret megválasztása a tartalommal való összefüggésben.
 - A megoldások színvonala, a rajztechnikai rutin, eszközhasználati jártasság.
 - A megoldás művészete, kimunkáltsága.
6. Képi elemek:
 - Az emberi test, és egyéb figurák részei.
 - Merev vagy mozgó végtagok, egyedi mozgás-megjelenítések.
 - Formagazdag, részletező, vagy sematikus megoldások. (A merev sémák technikai bizonytalanságra utalnak.)

Esztétikai szempontok

- a képi jellemzők összegyűjtése, elemzése: a kompozíció, a tér, a ritmusok, a kiemelések, a sematizmus foka, stb. (Még mindig sok objektíven eldönthető pontot tartalmaz, bár hogy kinek mi az esztétikus, ebben már sok a szubjektív elem.) Az esztétikai szempontok kicsit mind rajzpedagógiai kérdések is.
- 1. A képző betöltöttsége:
 - Mekkora területet tölt be az adott felületből? (tág v. beszűkült terü-e?)
 - A képi-téri elemek helye, aránya. (zsúfoltság, harmonikus, üresség, sívárság.)
- 2. Az elemek viszonya egymáshoz:
 - Kapcsolatuk, rendezésük lehet: szórt, egymás mellé rendezett, széttartó, összetartó, összekapcsolt, kiemelkedő, alárendelt, stb.
- 3. A képi egyensúly:
 - Színek, formák, tömegek, üres helyek egyensúlya lehet: szimmetrikus, billenő, egyensúlyos, stb.
- 4. A kiemelések módja:
 - Minden képi elem egyformán fontos-e, vagy van kiemelt főszereplő? (jelenléte, alkalmazása mindig bizonyos szintű esztétikai érték.)
 - Milyen módon történik a kiemelés? – hellyel, mérettel, elhelyezéssel, színnel, tömeggel, kontrasztokkal, ritmussal, stb.
- 5. A figyelemvezetés módja:
 - Van-e, vagy nincs?
 - Mivel történik: nagysággal, ritmussal, hellyel, kiemeléssel, színnel, részletező megmunkálással, díszítéssel, stb.
- 6. Ritmusok:
 - Vonal-, forma-, színritmusok, motívumismétlődések. Bármilyen ritmus megjelenése mindig esztétikai érték.
 - Ezek felhasználási helye, célja (pl. kiemelés díszítéssel, sematikus ismételtetés, stb.)

7. A tér jelölése kifejezése:

- A figurák, és a kép szélének viszonya.
- Lent és fent, föld és ég elhatárolásának mértéke, módja, kifejező ereje.
- Előtér, háttér, fent, lent, környezet, méretek, nagyság, hely jelölése, minősége.
- A dimenzió, a távlat megjelenése: térképszerű, szétszórt, egy síkba rendezett, távlat szerinti csoportosítás, madártávlati, felnőtt perspektíva-koncepciók utánzása, síkok rétege, takarás (átlátszó, nem átlátszó), kör-terítés, domboldalra elkanyarodó út mellé rendezés, két oldalra rendezés, ezek keveredése vagy mellőzésük.

8. Megelevenítő, kifejező szándék, közlő jelleg:

- A sematizmus mértéke: csak kiüresedett formákat használ, vagy a sémátörítés bizonyos mértéke jelen van munkájában? Hol, miben?
- Mozgás jelölése téri irányokkal, vonalakkal, ritmusokkal, változatos felületekkel.
- A megelevenítés jellege: elbeszélő kép, szóró kép, hangulati kép, v. ezek kombinációja.
- Van-e rendező elv, ennek minősége: az ábrázolás formák egyszerű egymás mellé rendezése, cselekmény, esemény képi összefüggésekkel való elmesélése, vagy élmény intenzív, dramatikus megjelenítése.
- A gyerek ábrázolási stílusa, egyénileg kialakított sémái, leggyakrabban használt kifejező eszközei, visszatérő témái, stb.

9. Az emberi test:

- Az ember sematikus, vagy érzékenyebb megjelenítése a jellemző? Fellelhetőek-e egyedi vonások? Hasonlóságok?
- Mennyire részletez, esetleg díszít?
- Az emberi test mozgásának kifejezése: tengelynek iránya, a törzs és a végtagok szögviszonyai, egymáshoz viszonyított helyzete. Szemből, félprofilból, oldalról ábrázolt alakok.
- Érzelmek kifejezésére törekvés az arcon.

Lélektani elemzés

- a képpel kifejezett tartalom, élmények, vágyak, feszültségek, érzelmek kivetülése. (A legkevésbé objektívan eldönthető pontok ezért csak a gyerek ismeretében szabad következtetéseket levonni, még akkor is csak óvatosan. Sejtésekről beszélhetünk inkább.)
- 1. A forma-, és színgazdagság:
 - A forma-, és színgazdagság érzelmi, képzeletbeli gazdagságra, díszítőkedvre, elbeszélő, közlő attitűdre utal.
 - A forma-, és színszegénység, a merev sémák ingerszegény környezetre, érdeklődés-, motivációhiányra, az adott témához való érzelmi kötődés hiányára utalnak, valamint (esetleg) önbizalom hiányra és szorongásra.

2. A méretek:

- A méretnövelés, aránytorzítás intenzív érzelmi háttérrel jelez. Aki-ami nagyobb a képen, az általában fontosabb is a gyerek számára.
- A méretcsökkenés negatív érzelmi motiváció, önbizalomhiány, szorongás jele lehet.

3. Színek:

- A színek szerepeltetésének foka, a színhasználat árnyaltsága, a színekedvelés. A színhasználat a legfeltáratlanabb terület, bár sokan foglalkoztak már vele, s így sokat *sejtünk* róla. De lehet valami azért csupa fekete, mert csak a fekete ceruzának volt hegye, s a sok piros és élénk sárga nem csak vidám, de igen agresszív is lehet!
- A reális, látványnak megfelelő, és a képzelt színhasználat mértéke, egymáshoz való arányuk. (érzelmi háttér és az ismeretek tükrözése egyaránt.)

4. Realizmus:

- A megfigyelt valóság, és az ábrázolás viszonya: a fantázia, vagy a realisztikusabb elemek szerepe a nagyobb?
- Van-e a gyerek valós megfigyeléseinek konkrét visszajelzése, vagyis a dolgok általánosító képe tartalmaz-e konkrét egyedi elemeket is? Mi van túlsúlyban?

5. Fantázia:

- Milyen fantázia-működés, képzeletgazdagság jelenik meg a forma-, és színalkotásban, a megjelenítési módban?

6. Érzelmek:

- Milyen élmények, élménymaradványok, feszültségek fejeződnek ki?

7. A személyiség belső tartalmainak kivetülése:

- A konkrét képi elemek szavakon túli jelentése: mit fejez ki, vagy éppen mit hagy el? (pl. nem rajzol száját, vagy éppen túl nagy, túl piros száját rajzol, lebeg valakit a családrajzról.).
- Képzeleinek, fogalomkörének, ismereteinek, vágyainak, élményeinek minősége, gazdagsága.
- A személyiség aktivitása vagy passzivitása a rajz dinamizmusa alapján.
- A konkrét feladat (ha volt ilyen) megértésének, megfogalmazásának színvonala, a kifejezés eszközeivel való bánásmód szintje, felhasználásuk változatossága.

20/d. Ismertesse a bölcsődei környezet kialakításának esztétikai szempontjait!

Az esztétikum *érték minőség*, s mint ilyen, különféle – igen erős - érzelmeket kelt bennünk. A szépség gyönyörködtet, örömrést, megelégedettséget kelt, a csúnya viszont taszít, negatív érzelmeket, elégedetlenséget, rossz közérzetet vált ki, teljesítőképességünket lefokozza. Nagyon fontos hát, hogy a bölcsődében is szép környezetben teljen a gyerekek napja, s a pozitív életérzés hassa át mindennapjaikat. A csoportszoba berendezése, és egyéb dolgok által közvetített esztétikum mindig a gondozónő esztétikai értékrendjét tükrözi vissza még akkor is ha ebbe belejátszanak „össz-bölcsődei” esztétikai nézetek is. Valamint nagyban befolyásolja ezt az értékítéletet a mindenkor divat, és az anyagi források.

Azonban a csoportszoba díszítésekor figyelembe kell venni bizonyos alapelveket:

Általános alapelvnek kell lennie, hogy **ne zsúfoljuk túl** a gyerekek környezetét! A közvetlen környezet a spontán vizuális hatások közül a legjelentősebb, hiszen mindennapos, állandó ingert jelent. Éppen ezért fontos, hogy a gyereket esztétikus, funkciójukban is szép, ugyanakkor egymással is minél inkább harmonizáló tárgyak vegyék körül. A túlszűfolt környezet, az ingerek özöne arra készíti a gyereket, hogy védekezzen: az ingereknek csak kis részét képes tudatosítani (fejtelen a figyelem szelektív működése) – persze a legkihívóbbakat, amik nem feltétlenül a legfontosabbak, legértékesebbek! Rendkívül hibás az az ipari gyakorlat, hogy minden tárgyat ami gyerekeknek készül eleve és magától értetődően rikító, lehetőleg tiri-tarka színűre festenek. Az ilyen tárgyak özöne könnyen okozhat érthetelen zaklatottságot, feszültséget, hiszen állandó védekezést szül a feldolgozhatatlan ingerözön! (Túl-stimuláció). Sok érthetetlen agressziót szül az ingerek feldolgozatlan özöne, s mivel feldolgozhatatlan, az ilyen közegben élő gyerek esztétikai szempontból sokszor alig különbözik az ingerszegény környezetben nődögélőtől. Pontos, elmerült megfigyelésre, összpontosításra képtelen, ismeretei így szétszórtak lesznek, analízáló – szintetizáló képessége gyenge marad, egészében érdektelenné válhat! Sokkal célravezetőbb, ha a gyereket csak a feltétlenül szükséges mennyiségű, lehetőleg többfunkciós, szemlélődésre, gondolkodásra, alkotásra ösztönző, finoman esztétikus tárgyak veszik körül. Ezek az ingerek ugyanis eleve állandóan jelen vannak, így nem annyira az inger erősségével hatnak, mint inkább az inger tartósságával!

Fontos a **változatosság** is – egy új folt mindig felhívó erővel bír, odafordulásra, megfigyelésre késztet. Célszerű ezért a kiegészítő tárgyakat, díszítő elemeket cserélni, variálni. Pl. egy természetsarok kialakítása amit az évszakoknak, ünnepeknek megfelelően változtatunk.

A **gyereket** az általa létrehozott dolgokhoz mindig erősebb érzelmi szálak fűzik, ezért minél inkább vonjuk be kicsi korától kezdve környezete szebbé tételébe: alakítsa, egészítse ki rendezze minél többet kedve szerint, hiszen eközben is jelentős spontán (cselekvéses) ismeretre, téri tapasztalatra tesz szert. **Játékához rendezhesse át a játékteret.**

A gyerek csak a szemmagasságában elhelyezett dolgokat tudja figyelemmel követni!

Ez érvényes a felnőttekre is, ezért ne zsúfoljuk agyon a falakat. Tegyük fel néhány hosszan lelógó növényt, szöttest. Ez minket is gyönyörködtet, s a gyerekek látóterébe is belóg, így mindenkinek szép. A gyerekeknek szánt dolgok mindenképpen az ő látóterükben legyenek.

A **rend** esztétikai értéket is hordoz. Ami rendetlen- s ilyen a túlszűfolt környezet is – az általában taszító is, negatív értékítéletet sugall, s mint ilyen lehangol, csökkenti a teljesítő képességet. Mit nevezhetünk rendnek? Taszító lehet a túlzott rend is – ha belépünk egy csoportba, és ott színek szerint válogatva, nagyság szerint, orrukkal kifelé, párhuzamosan állnak az autók, megrettenünk: lehet itt élni? Az öncélú rendet nem tudjuk értékelni. Rend nélkül viszont nem tudunk élni, egész életünk rendezett keretek között zajlik. A rend hiánya a teljes káosz, és nem a rendtelenség. Ki mikor érzi a dolgokat „rendesnek”, ez teljesen szubjektív kategória. Saját személyes rendünk a mérce – a „mások rendje” pedig sokszor zavarólag hat ránk.

A rend-rendtelenség lényegi és formai része elkülönítendő egymástól. A pusztán formai rend merev, életellenes, célelles lehet. Öncélú, a napi tennivalók elvégzését inkább gátolja, mint segíti. Az igazi rendtelenség már közelít a káoszhoz: szintén akadályozza a cselekvést. (Ha minden gyerek játszik, sok játékeszköz van elől – ez a formai rend hiánya ugyan, de önmagában mégis valamilyen rendet képvisel. Rendtelenséggé, kaotikussá akkor válik, ha a nem használt eszközök szerteszét szórva hevernek, ha a közlekedést is akadályozzák, ha odáig fajul a dolog, hogy már nincs hová letenni egy újabb játékot.

Szükségük lenne a gyerekeknek, hogy vagy a bölcsődében, vagy otthon legyen lehetőségük arra, hogy a **saját rendjüket** megvalósíthassák. Lehessen egy saját fiókja, zsebe, amit a gyerek a saját rendjével, rendtelenségével tölt meg, ami megmutatja milyen erős, milyen sokoldalú, színes, mi az érdeklődési köre, mennyit fogad el a konvenciókból. Lehessenek saját lényeges, külön tárgyai, amit csoportosíthat, hogy kiderüljön mi jelent számára gondolati, érzelmi egységet, mit különít el, mit tart fontosnak.

Amivel törődünk, ahhoz személyes érzelmi szálak kötnek, azt a magunkénak érezzük!

Egy-egy ünnep előtt **a gyerekek is segíthetnek a nagytakarításban, hogy a magukénak érezzék a terem rendjét.** A polcok lerakodásában, letörölgetésében, a játékok elrendezésében mindenki részt vehet. Ha ezt igazi jókedvvel csináljuk, nagyon élvezetes lehet – a végeredmény pedig igazi esztétikai élvezet, esztétikum, amelyet együtt hoztunk létre! Megnyugvást, közös örömeztetést nyújt.

16/a. Mutassa be a rajzfejlődés folyamatát, a gyermek projekciós jellegű rajzaiban tükröződő emberábrázolás fejlődését!

Az ábrázoló, rajzoló tevékenységet az anyaggal való ismerkedés készíti elő. A gyerek forgatja a ceruzát, kopog vele, gyűri a papírt, át is lyukaszthatja. Amíg egyszer csak meglátja a nyomát. Az első nyomok: pontok, rövidebb-hosszabb vonalak. Ami a ceruzanyomokból keletkezett, az újabb kézmozgás ingerévé válik. Az ismételt kézmozgásból keletkezett vonal, pont együttes később újra ismétlődhet, bár mindig más és más változatban. Az ilyenfajta tevékenységnek nemcsak a papír és a ceruza lehet az anyaga. A gyerek homokban játszva, pálcával, ággal ugyanúgy hagyhat nyomot. Gyakran a levegőbe is „rajzol” a kisgyerek. A kisgyerek önkéntelen kézmozgásából ismétlések után szándékos kézmozgás lesz, azaz: véletlen kézhelyzetből adódó ceruza nyomokból szándékos mozgások nyomán keletkező **firkálás** kezd kibontakozni általában a **2. életévben**.

A firkálás szakaszai:

A firka olyan szabad vonalrajz, amelynek nincs sem ábrázoló, sem díszítő célja. Három alapeleme:

1. Lengővonalas firka
2. Körvonalas firka
3. Különböző formák (hullámvonal, hurok, négyszög)

Ezek papírra vetése 3 fokozatban történik.

- I. Tömbfirkálás (sűrű tömegben, a papír közepén)
- II. Szétszórt firkálás (az egész papíron szétszórva, egyes vonalak előtérben)
- III. Elszigetelt, különálló firkálás (egyes vonalak, formák rajzolása, ismétlése)

A firka felosztása a gyerek mozgása és szándéka szerint:

- a) Szándéktalan firka: tiszta izommozgásból, vállból, rendszerint jobbról balra.
- b) Szándékolt firka: A gyermek produktumának alkalmi nevet ad.
- c) Utánzó firka: elsősorban még izommozgás, de már csuklóból történik. Jelentkezik az a tendencia, hogy a mozgást az ujjakra koncentrálja.
- d) Lokalizált firka: A gyerek megkísérli egy tárgy bizonyos részeit megjeleníteni.

3 éves kor körül jelenik meg a gyermek rajzaiban az ábrázolás szándéka. Ennek a szakasznak az ábrázolási furcsaságai a gyerek szemléletének és rajzolási technikájának az ellentmondásából fakadnak. Tagolatlan egészet lát és él meg, de lerajzolni azt, amit lát, csak részletről részletre haladva tudná, csak hogy az ő szemléletében az is önálló egész, amit részletnek lát. Embert akar rajzolni, de valójában nem embert, hanem fejet, lábat, kezét csinál – mindegyiket külön egészként, és nem egy ember testrészeként. Ez a szintetizálás képtelensége. Jellemzői:

- Aránytalanság
- Az érintkezés és a bennfoglalás adekvát ábrázolására a gyermek nem képes.
- Az irányok gyakran véletlenszerűek.

Ezeket az ábrázolási furcsaságokat **juxtapozíciónak** nevezzük, amely a gyermeki szemlélet sajátosságait tükrözi: A tárgyaknak és a dolgoknak nincs meg az a szemléletes rendje, ahogyan a felnőtt látja a világot. Csaknem bármilyen elrendezésben érvényesek viszonyítás nélkül. A gyermek az ábrázolásában belső mintát követ, ami még szegényes, egy-két meghatározó elemből áll 3- 4 éves korában.

5. életévében a gyerek nagyrészt túljutott a juxtapozíciós szemléleti módon. Növekszik a valósághű ábrázolás igénye. Ezt a szakaszt **intellektuális realizmusnak** nevezzük. A gyerek a valóságnak megfelelően rajzol, csak nem úgy rajzolja a dolgokat, ahogyan látja őket, hanem azt adja vissza, amit tud róluk. Ábrázolása **ideovizuális**, képzeletvezérlésű. Így a rajzban a valóságnak egészen különböző szintjein lévő dolgok kerülhetnek egymás mellé, mert a gyerek fejében egyazon ismeret, vagy élménycsoportot alkotnak. A királykisasszony koronával a fején a kórházi ágyon fekszik, „mellette a betegség”.

Az ideovizuális rajz jellegzetességei:

- A tárgyak átlátszóak.
- Az ábrázolás többszemponútú (oldalról ábrázolt táj, a de a tő felül nézetű).
- A rajzon emocionálisan felnagyított részletek vannak.
- Szalagszerűen vezet egy eseménysort.

Az ideovizualitás jellegzetességei 10 éves korra tűnnek el.

9 éves kortól szemléleti realizmus jellemzi a gyerek ábrázolásmódját. Most már azt akarja lerajzolni, amit lát, és úgy, ahogy látja. Már nem elég neki a kétdimenziós lent és fent, a dolgok mögöttiségét is ábrázolni próbálja többféle módon:

- többszintű ábrázolási mód
- előtér kiképzésű rajzok
- elkanyarodó út
- dombábrázolás.

Ettől a szinttől a rajzfejlődés kétféle irányt vehet: a megtanult ábrázolási fogásokat a látott világ és a saját belső világa jobb kifejezésének szolgálatába állítja, vagy a spontán jelzéseknek fölébe kerekedik a megtanult technika és túltengenek a sablonok.

12 éves korban lezárul a gyerekrajz korszaka: az ábrázolás vesztit vonzerejéből, mint a valóság rögzítésének eszköze és helyét átveszi az írás, a beszéd, a lejátsszás.

Az emberábrázolás fejlődése

Az emberábrázolás fejlődése az egyes gyerekeknél nem lineáris, egyénenként különböző, néha a változások ugrásszerűek, ezért csak tendenciákat mutathatunk be.

- A gyerekek az egészről, a körformából indulnak ki, erre rajzolnak szemet, szájat, orrot.
- Az első a fej-láb ember: a körformából válnak ki a mozgást, lábakat jelző egyenesek, majd a kar.
- Megjelenik a törzs is: fej- törzs- végtagok. A végtagok csak vonalak.
- Fej – törzs – nyak – végtagok. A végtagok kétdimenziósak.
- Megjelennek a részletek, először a fejen, (haj, fül, szempilla, fülbevaló...stb), majd a ruhákon is.

Ezeknek a figuráknak a testrészei aránytalanok. Kévert profilúak: pl. a fej profilból van, a test szemből, egyik láb szemből, a másik oldal nézetben.

Majd következő fokozatként jelenik meg a teljes profilú figura.

Az emberábrázolás fejlődése a mozgás megjelenítése szempontjából:

- Az első figurák statikusak.
- Majd megjelenik az első merev mozgás: oldalra felemelt kar.
- Izületben mozgó alak (váll, könyök, csípő, térd)
- Mindenütt mozgó alak.

A rajzon megjelenő személyek alapján az emberábrázolás fejlődése:

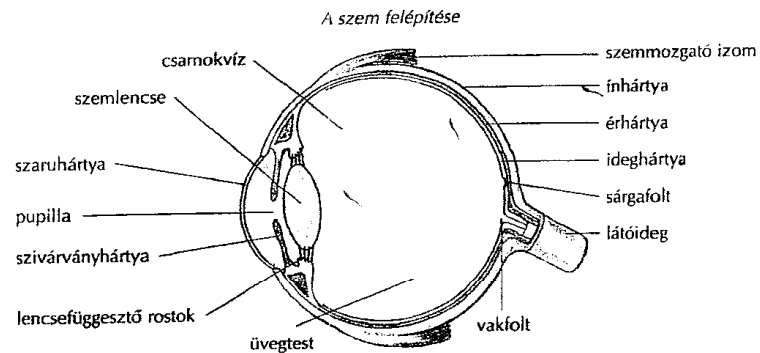
- Először önmagát ábrázolja
- Hozzá érzelmileg közelálló személyeket (szülők, óvó néni, barát...stb.)
- Mesehősöket, történetek szereplőit.

4/d. Sorolja fel a látószerv részeit, ismertesse funkciójukat, működésüket!
Jellemezze a bölcsődés korú gyermek érzékelését, észlelésének sajátosságait!

A látás az ember legfontosabb érzékelése. A látás érzékszerve a szem, amely egy receptor, receptor sejtekből áll, ami a külvilág fényingereit elektromos energiává alakítja át. Ez az elektromos energia jut az idegrendszer központjába, ahol speciális változás, sajátos érzet alakul ki. Itt nyeri vissza sajátos jellegét, specifikusát a receptorban kialakult ingerületi folyamat.

A látáshoz szükséges **látószerv** három fő részből tevődik össze:

1. szemgolyó
2. szemideg és az agy megfelelő része
3. járulékos szervek.

A kb. 2,5 cm átmérőjű **szemgolyó** a csontos koponya által alkotott szemüregben helyezkedik el. Három rétegét, burkát különböztetjük meg.

1. Legkívül találjuk a külső vagy rostos burkot a *szaruhártyát*. Ez kollagén rostokból épül fel, és a szem belső nyomása tartja feszesen.
2. A középső vagy más néven *érhártyát* szintén három rész alkotja.
 - A hátsó kétharmada a valódi érhártya, ezt, mint neve is mutatja, rendkívül gazdagon hálózák be az erek.
 - Elöl a sugártestben folytatódik.
 - Legelől pedig a szivárványhártyát találjuk. A szivárványhártya legelső része egy kerek nyílást hagy szabadon, ahol a **fényugarak bejuthatnak a szem belsejébe**. Ezt a nyílást nevezzük pupillának. A szivárványhártya pigment- (festék-) tartalmú sejtekből épül fel. A szem színét a szivárványhártya festéktartalma határozza meg. A szivárványhártyát apró izmok is behálózák – ezek összehúzódása szűkíti vagy tágítja a pupillánkat.
3. Az *ideghártya* a szemgolyó legbelső rétege, burka. Kettős fala van, a külső – csaknem teljes egészében – festékes sejteket, a belső pedig a látást lehetővé tevő fényérzékeny idegsejteket, a csapokat és pálcikákat tartalmazza. A pálcikák a fényintenzitására érzékenyek, a csapok szelektíven érzékelik a fény hullámhossz-különbségeit. Az éleslátás helye a szemben a sárgafolt, itt kizárólag csapok találhatók. Az ideghártya szélei felé a csapok pálcikákká keverednek. A vakfolton nincsenek csapok és pálcikák. Az ideghártyán fordított kicsinyített képet kapunk a világról, ezt a csecsemő az élete első heteiben megtanulja a helyes irányba állítani, és ezt a képességet életünk végéig őrizzük, ezért nem kell gondolkodnunk azon, hogy tudatosan fordítsuk meg az ideghártyán keletkezett képet.

Az ideghártyát 6 millió csap és 120 millió pálcika építi fel, így a keletkező kép sok millió részecskéből áll.

Az idegsejtek nyúlványai együttesen alkotják a **látóideget**, amely a szemgolyó hátsó pontjának közelében lép ki a szemből. A kétoldali ideg az agyágon haladva közeledik egymáshoz, és mindkét szem idegének rostjai felerészben kereszteződnek, így érnek el az elsődleges, majd folytatódva az agykéreg másodlagos látóközpontjaiba. Az agykéreg már nem képet észlel, hanem a szem által „lefényképezett” kép jelenik meg lelki szemeink előtt. A látott képek az emlékezetben is elraktározódnak, és ez teszi lehetővé, hogy behunytt szemmel is felidézhesünk arcokat, tájakat, dolgokat.

Az éleslátáshoz azokra a szervekre is szükség van, melyeket összefoglalva a szem törőközegeinek nevezünk. Ide tartozik a már említett szaruhártya, a szivárványhártya, a szemlencse és a szemgolyó üregét kitöltő üvegtest. A szemlencse teljesen átlátszó, rugalmas képlet: alakját parányi izmok segítségével változtatni tudja. Ettől az alakváltozástól függ a szemlencse fénnytörő képessége, és ez teszi lehetővé, hogy a közeli és a távoli tárgyakat is élesen lássuk.

A látószerv járulékos részei

1. A *szemmozgató izmok*: szemgolyóink bonyolult mozgását 6-6 izom hozza létre. Ezek az izmok az idegek hatására, egymás működését kiegészítve mozgatják a szemet a megfelelő irányba. A négy egyenes szemizom nagyjából le és fel, illetve jobbra és balra fordítja a szemet, a két ferde szemizom pedig gördíti.
2. A *könnymirigy* által termelt könny tartja nedvesen és ezért csillogón a szemet. Sirástól vagy nevetéstől a könny mennyisége megnő. A termelődött könnyet a szem belső zugában lévő könnycsatorna az orrüreg felé vezeti le. Az enyhén sós ízű könny feladata tehát a szem nedvesen tartása, az érzélem kifejezése, de a szembe került por, piszok eltávolítása is.
3. A *szemgolyó* első harmada nagyon ki van szolgáltatva sérülésnek. Mechanikusan csak a szemhéj védi. Ha hirtelen valami közeledik a szemünkhöz, önkéntelenül is villámgyorsan becsukjuk.
4. A *szempillák*, a por, piszok egy részét felfogják.
5. A csontos szemöldökrész és a *szemöldök* az izzadság szemünkbe csorgását akadályozza meg.

A bölcsődés korú gyermek érzékelésének, észlelésének sajátosságai.

A csecsemőkori érzéklet- és mozgásfejlődés az alapja a valóság valamelyes ismeretének. Mivel nincs még semmiről tapasztalata, érzékleti benyomásai nincs mihez viszonyítsa, nincs számára sem új, sem ismerős. Világa tüneményszerű képekből állhat, minden helyzet önálló látomás, nincs benne semmi állandóság. A megismerés alapvető kategóriái, mint pl. a tárgy fogalma, hiányoznak vagy éppen kialakulóban vannak. (Ha fél éves korig a csecsemő bölcsőjének egyik oldalán megrázunk egy csörgőt, s aztán szeme előtt, hogy követni tudja,

átvisszük a bölcse másik oldalára, ahol számára eltűnik, akkor nem ott keresi tovább, nem ott várja újramegjelenését, ahol eltűnt, hanem ahol először megjelent. Ez azt bizonyítja, hogy számára még nincs tárgy, csak jelenség. A csecsemőnek még nincs a valóságról képi reprezentációja, így igazából emlékezete sincs. Viszont szenzomotoros manipulációi nyomán bizonyos tapasztalatok gyűlnek össze benne, amelyek befolyásolják viselkedését. Néhány hónap alatt megtanulja, hogy a személyeket, a tárgyakat, a külvilág dolgait a megvilágítástól, a látószögtől, a távolságtól függő retinális kép változásai ellenére is állandóaknak lássa. Kialakul benne az a szemléleti készség, hogy a dolgokat a szemléleti viszonyoktól függetlenül egyformáknak, konstansnak tekintse. Kialakul a tárgy-, alak-, nagyság-, szíkonstancia.

Alakkonstancia: Kilenc hónapos kortól kezdve ismeri fel a csecsemő a cumisüvegét, amit sokféle alakváltozatban lát – oldalról, alulról, felülről, megdöntve. Héthónaposan azonban még ha fordítva adták oda neki az üveget nem fordította meg, de ha rálátott a gumicuclira, akkor igen. Ekkor még a cumisüveg nem volt állandó forma, a szemléletet a színes cucli mint támpont irányította.

A nagyságkonstanciát akkor tekintjük kialakultnak, ha a nagyobb tárgyat nagyobbak látjuk, mint a kicsit, jóllehet távolsága miatt éppen akkora a retinális képe, mint a kisebb, de közelebb lévő tárgyé. A kisgyerek hathónapos korában már különbséget tud tenni két olyan csörgő között, amelyek közül az egyik háromszor akkora, mint a másik, de háromszor olyan messze van a szemétől. Nagyobb távolságra a nagyságkonstancia egészen a gyermekkor végéig labilis.

A tapasztalás segít hozzá ahhoz is hogy egy tárgy a megvilágítástól függetlenül megőrizze számunkra az azonosságát: szíkonstancia. De a csecsemő feltételezhetően éppen úgy nem ismeri fel a tárgyat szokatlan megvilágításban, mint szokatlan látószögben.

Tárgykonstancia: 16 hónapos korig a tárgy nem önmagában van, hanem a cselekvés részeként. Ekkortól kezdve amikor a tárgyat keresi, nem egy régebbi cselekvést ismétel meg, hanem maga a tárgy vezérli: ott keresi, ahová eldugták. (Pl. Egy négy hónapos kisgyerek csörgőjét letakarjuk, miközben éppen nézi, nem keresi többé. A letakart, a nem látható csörgő nincs. De amint a kendőt fölemeljük, azonnal ráirányul, visszatér hozzá.)

Ezek a konstanciák szenzomotoros manipuláció útján alakulnak ki.

Fejlődési szakaszok:

2 hónapos: A csecsemő véletlenül meg-megérinti az eléje kerülő tárgyat.

4 hónaposan kezdi fogni, huzamosabb ideig kezében tartani a tárgyat. A kéz lassanként idomul a tárgyhoz. Kezdetben a gyerek mindent egyformán fog meg, négy ujjal együtt mozog. Bár a hüvelykujj ekkor még nem fogja be a tárgyakat, a mozgásmódok egyre specifikusabbak (a tárgyhoz szabottak), s így változatosabbak lesznek.

6 hónaposan: A kezében lévő színes kendőt markolgatja, gyűrögeti, arcára borítja, fejére húzza, teregeti, tépi. A vödör fülét húzogatja, rázza, lóbálja, majd forgatja, hajlítgatja. A fogó mozdulat ekkor még nagymértékben független a tárgy alakjától, nagyságától.

9-10 hónapos korban kidobja járókájából a játékot és utánanéz, a folyadékokat kiönti, homokban szívesen vágkál, játékait ütögeti, zörög velük, tapogatja, kaparásza őket, vagyis sokoldalúan ismerkedik tulajdonságaikkal, térbeli viszonyaikkal, megtanulja, hogyan koordinálja egyes mozdulatait a tárgyak, anyagok tulajdonságainak megfelelően.

8-9 hónapos kortól az érzékelés, észlelés, emlékezés megnyilvánulásai mellett olyan viselkedési formákat is megfigyelhetünk, amelyeket „értelmes”, tevékenységeknek, a gondolkodás előformáinak nevezhetünk. Ha pl. asztalnál ülve, kanálával játékos mozgást végezve egy korábban el nem ért tárgyat sikerül megkaparintania, az arcán tükröződő csodálkozás elárulja, hogy milyen örömet jelent neki ez a felfedezés, ez a feladatmegoldás. Ezt a tevékenységet sokszor megismétli és begyakorolja. Később, ha valamit nem ér el, keres egy olyan tárgyat, amellyel kezét meghosszabbítja, hogy célját ismét elérje. Ezt konkrét gondolkodásnak, szenzomotoros vagy praktikus intelligenciának, gyakorlati gondolkodásnak nevezték.

1 éves kor végén figyelték meg, hogy a gyerekek az apró tárgyakat a hüvelyk- és mutatóujja közé fogja, mintegy csipeszként használva ujjait, óvatosan érintve a tárgyat, a hosszúkás darabokat megmarkolja, a laposakat meg a hüvelykujjával szorítja a tenyerébe. A fogó mozdulatnak a tárgyhöz való alkalmazkodása feltételezi és egyben elősegíti a látás és a fogás egybehangolódását. Ez a manipuláció fejlődésében figyelhető meg.

1 éves kor után a világ megismerését az utánzás segíti elő. Érés – tanulás ellentéte. Amilyen spontán mozgás kialakult, olyant tud utánozni, minél többet utánozza annál pontosabb, differenciáltabb lesz. Elsajátítás a széles test – karmozgásoktól a finommozgásig tart. A gyerekek aki még nem tud beszélni gesztikulációval, mimikával érteti meg magát.

A tárgyi cselekvés elsajátításának következő fejlődési szakasza: mit lehet azokkal csinálni?

A tárgyakkal való első specifikusmozgások (felnőttekkel végzett baba etetés, ringatás stb.) csak azokkal a tárgyakkal csinálja, amelyekkel látta.

14/d. Példák segítségével mutassa be az ábrázoló tevékenység vizuális nevelési feladatait!

Ismerkedjen az emberiség vizuális kultúrájával:

Magyarország népi kultúrájával való ismerkedés:

- nemezelés – nemezlabda formázása
- tojásberzselés
- mézeskalács díszítése magokkal, cukormázzal
- szövés
- fonás
- hímzés (pl anyáknapj ajándék készítése: kartonon előre kilyukasztott virág varrása le-föl öltögetéssel, tompa hegyű tűvel.)
- agyagozás (cserépcdények formázása)

Ismerkedés a tárgyi környezettel, építészettel:

- terepasztal készítése óvodánk, lakóházunk megformázása
- bútorok készítése gyufás-skatulyákból, dobozokból

A gyerek váljon a környezet kultúrált felhasználójává.

Természeti környezet:

Természet kincseiből barkácsolás

- Termésekből ékszerek készítése pl.: csipkebogyó, juhartermés felfűzése, virágkoszorú fonása gyermekláncfűből
- Képek készítése magokból (mozaik)
- Homokkép ragasztása
- Préselt növényekből (virágok, levelek) képek, üdvözlőkártyák készítése
- Kukoricacsuhából baba készítése, edényalátét, kosár fonása
- Kövek kifestése alakjuk alapján
- Állatok barkácsolása termésekből (makk, dióhéj, gesztenye, gubacs, pisztáciahéj stb.)
- Figurák barkácsolása zöldségekből, gyümölcsökből

Mesterséges környezet:

- Különböző dolgok barkácsolása WC gurigából (ló, távecső, bábok, tornyok stb.)
- Gyufás-skatulyából fiókos szekrény, bútorok, házak barkácsolása
- Dobozokból vár építése

Környezet kultúrált alakítása

Csoportszoba díszítése különböző dekorációkkal:

- kreppapír virágok készítése,
- szalvéta-technikával tárgyak, cserepek díszítése
- szalvéta kép készítése évszakoknak, ünnepeknek megfelelően
- farsangi lámpások, girlandok készítése

A világ megismerése

A benne lévő anyagok tulajdonságainak, azok felhasználhatóságának, különféle technikák megismertetése:

- gyurmázás
- só-liszt gyurma formázása
- agyagozás
- festés ujjal, ecsettel, szivaccsal, temperával, vízfestékekkel, festék gurítása golyóval, pacák összefuttatása, festett papír összegyűrése, összehajtása
- üvegfestés

Papírok fajtáinak megismertetése, azokkal tevékenységek

- színes papír (hajtogatás, vágás, ragasztás)
- kemény kartonpapír (papír kard várjátékhoz)
- színes selyempapír (lampionok készítése, virágok vágása az ablakra)

Fonalak, textilek

- babaruhák készítése
- fonalbaba készítése
- fonalkép ragasztása
- pom-pom készítése

Gyöngyfüzés

Ajánlott irodalom:

Forrai Katalin: Ének a bölcsődében

Forrai Katalin: Ének az Óvodában